

**LMA nariui ekspertui prof. habil. dr. Gintautui Jurgiui Česniui
(1940 m. balandžio 23 d. – 2009 m. rugsėjo 28 d.) – 80
Nuo „kūdikišių darbų“ iki tautos ir valstybės pamatų stiprinimo**

Profesoriaus habil. dr. Gintauto Jurgio Česnio – Lietuvos mokslų akademijos nario eksperto (vadovavo Biologijos, medicinos ir geomokslų skyriaus Žmogaus morfologijos komisijai), buvusio Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto dekanı (1988–1999), Anatomijos, histologijos ir antropologijos katedros vedėjo (1988–2001) – interesai labai platūs – tai mokslas, menas, kultūra, literatūra, istorija, žmogus ir visuomenė, tauta ir valstybė. Iš viso parašyta per 300 mokslinių (iš jų per 12 monografijų, mokymo ir metodinių priemonių, daugiau nei 60 darbų paskelbta prestižiniuose užsienio leidiniuose), per 100 populiarių straipsnių, apie 140 straipsnių enciklopedijoms, vadovauta ir redaguota 15 disertacijų, pelnyta Lietuvos mokslo premija (1989) ir Estijos valstybinis apdovanojimas (2005), darbuotasi Lietuvos mokslo taryboje, Nacionalinėje sveikatos taryboje, Vilniaus miesto taryboje, Mokslo ir enciklopedijų leidybos institute, Lietuvos bioetikos komitete.

Gintautas Česnys – tai ir puikus pedagogas, beveik visą dabartinę medikų kartą ugdes aukšto lygio paskaitomis, parašęs ne vieną vertingą mokymo priemonę. Profesorius buvo ypač gilus mokslininkas, gebėjęs žvelgti į bet kurią nagrinėjamą problemą ne tik mediko ir antropologo akimis, bet svarbiausia – tautos ir valstybės, humanitarinės kultūros aspektu. Gintauto Česnio mokslinė veikla apima įvairaus amžiaus Lietuvos gyventojų biologijos, lietuvių tautos etnogenezės

tyrinėjimus, istorijos, kultūros ir tradicijų sąsajų paieškas, asmens ir tautos santykio, šalies ir valstybės problemų nagrinėjimą.

Profesoriaus mokslinių darbų sfera prasideda kūdikių augimo ypatumais ir apima populiarią, etninę antropologiją. Savo nuopelnus Lietuvos auksologijai jis kukliai vadino „kūdikiškais darbais“, tačiau septintajame XX a. dešimtmetyje pirmasis Lietuvoje atliko longitudinalinį kūdikių augimo tyrimą. Šios medžiagos pagrindu G. Česnys parašė ir 1970 m. apgynė savo pirmąją disertaciją „Lietuvių kūdikių auksologinė charakteristika (Longitudinalinis tyrimas)“. Tokių tyrimų net ir pasaulinėje praktikoje nėra daug, o panašus tyrimas Lietuvoje iki šiol nebuvo pakartotas. G. Česnio auksologiniuose darbuose pritaikyti modernūs tam laikmečiui matematinės statistikos metodai, pateikti kūdikių augimo vertinimo standartai, iširtos kūdikių proporcijos, psichomotorinė būklė, naujagimių ir kūdikių fizinės raidos veiksniai bei sąsajos su bendrąja sveikatos būkle. Įvairiais auksologijos klausimais parašyta apie 40 darbų (iš jų keturios monografijos). Šie darbai ligi šiol neprarado teorinės ir praktinės vertės.

Mokslininko, anatomo, antropologo žinios, humanitaro ir menininko gyslelė, pagaliau piliečio dvasia atsiskleidė matyt visą gyvenimą „sopėjusioje“ temoje – tėvo atminimo įamžinimas. Tik gimęs, po kelių mėnesių G. Česnys neteko tėvelio, kurį, jau būdamas brandus profesorius, vėl atrado iš archyvų ir kitų šaltinių bei atkūrė jo paveikslą išsamia studija. Pastarąjį darbą Profesorius visiškai pagrįstai priskyrė savo trečiajai disertacijai. „Didžiuojuosi savo tėvu“ – tai ne vienos asmenybės ar giminės biografija, tai knyga, kurioje nušviesti tarpukario Lietuvos inteligentijos nuopelnai, visos tautos tragizmas ir sovietų okupacijos genocidas.

Kaip pilietiškumo išraišką būtina paminėti tai, kad 1989 m. Profesorius tapo Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto Sąjūdžio pirmininku, buvo Agresijos aukų sveikatos centro koordinacinės tarybos nariu, 1992 m. – Šiaurės šalių BRIMHEALTH programos tarybos nariu, 1998 m. – Nacionalinės sveikatos tarybos, 2000 m. – Vilniaus miesto tarybos nariu, o nuo 1999 m. – fondo Vinco Kudirkos atminimui įamžinti steigėjų pirmininku. Apmaudu, kad Profesorius labai neilgai spėjo pasidžiaugti jo didelių pastangų dėka 2009 m. liepos 6 d. atidengtu tautos dvasios ir sąmoningumo žadintojo Vinco Kudirkos paminklu. Profesorius ir pats buvo neabejingas dainai, muzikai: studentaudamas dainavo Vilniaus universiteto dainų ir šokių ansamblyje, vėliau – Lietuvos kompozitorių sąjungos vyrų chore, Vilniaus mokytojų namų ansamblyje „Kankleliai“. Šiandien, XXI amžiaus pradžios vartotojiškoje visuomenėje, amžinųjų vertybių skalės kitimo laikmečiu tokia

Profesoriaus veiklą galima vadinti tautinės savimonės ir pilietiškumo skatinimu, amžinųjų vertybių puoselėjimu.

Ką reiškia aprašyti žmogų? Ar tai svarbu? Įsiklausykime: „/.../ regis, nebeturėsiu jėgų ilgai išsaugoti ryšį su ta praeitim, kuri jau taip nutolo. Jei man ji dar pakankamai ilgai būtų palikta, kad galėčiau baigti savo kūrinį, pirmučiausia netrukčiau jame aprašyti žmones /.../, užimančius tokią reikšmingą vietą, palyginus su jiems skiriama tokia ribota vieta erdvėje, vietą, kuri, priešingai, be galo tęsiasi, – nes jie tuo pat metu it kokie metuose nugrimzdę milžinai liečia tokias tolimas viena kitai epochas, tarp kurių šitiek dienų, – Laike. (Marselis Prustas, „Atrastas laikas“).

Prof. Janina Tutkuvienė

Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto Biomedicinos mokslų instituto

Anatomijos, histologijos ir antropologijos katedros vedėja

2020 m. balandžio mėn. 5 d.